

AJALOORINGI 31. ORIENTEERUMINE ehk KIRJANDUSMUUSEUMI ERI!

2025. aasta on EESTI RAAMATU AASTA

sest möödub 500 aastat esimese teadaoleva eestikeelse raamatu sünnist. Seda ei tohi maha magada. Sest KES me oleks, kui poleks kirjasõna ja raamatutarkust, KUS me oleks, kui poleks kooliharidust ja silmaringi, KAS me oleks, kui poleks Koidulat ja Tammsaaret, MIKS me oleks, kui elu oleks vaid töö ja rabamine ilma võimaluseta võtta aeg maha ja LUGEDA? Ei-ei, ilma raamatuta me ei kesta ega arene, ilma raamatuta ei saa kohe kuidagi. Inimene kasvab koos raamatuga - ikka Sipsikust Pipini, Bullerbyst Arabellani, Arno Talist Vargamäe Andreseni, Kalevipojast iseenda ja eestlaseni. Nagu me oma liikumispeo pühendasime Eesti raamatule, siis sama teeme ka Ajalooringi orienteerumisega.

Ühesõnaga, astume sisse meie koolile kõige lähemal asuvasse erakordsesse arhiiv-raamatukokku ehk **Eesti Kirjandusmuuseumi**. Oleme üsna kindlad, et paljud meie kooli õpilased on sellest majast tuhandeid kordi mööda kõndinud ja pole ehk arugi saanud, millised varandused nende roosade seinte taga peidus on. Nüüd on aeg teada saada ning kätte jõudnud aeg end sellega kurssi viia.

**Elagu Eesti raamat ja lugemine,
ning täname Eesti Kirjandusmuuseumit!**

Kuidas osaleda?

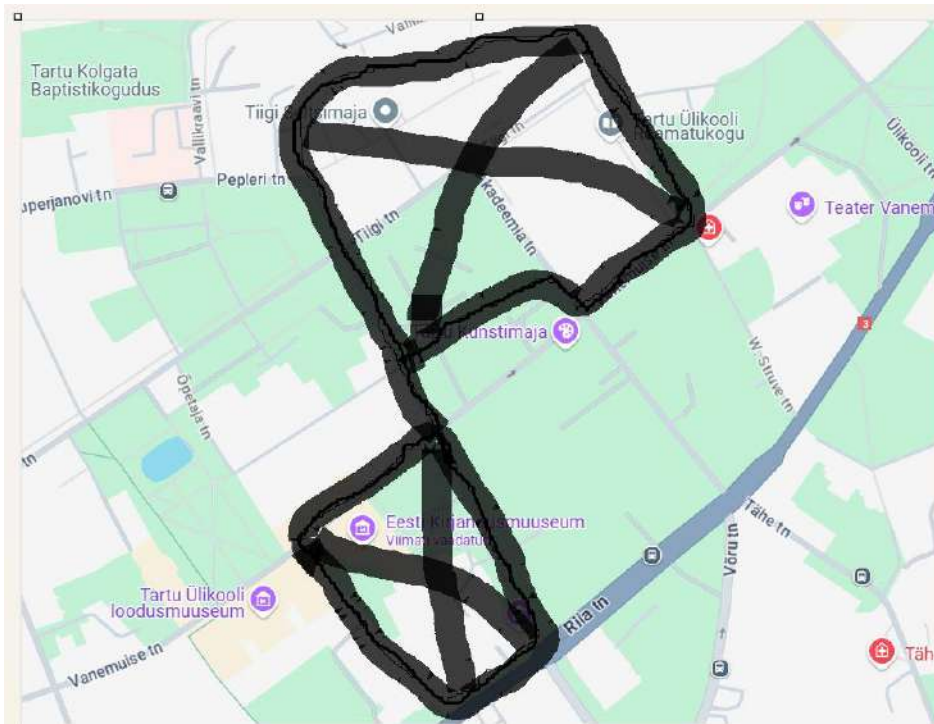
Meeskond - max 3 inimest

AEG - 16. mai kell 12.00 – 26. mai kell 15.00

Ülesanded leiate kooli kodulehelt!

Mõningate vastuste leidmiseks peate külastama Eesti Kirjandusmuuseumi, mis võtab teid avasüli ja suure rõõmuga vastu (tutvu siiski lahtiolekuaegadega 😊).

Hea võimalus seda teha on 17. mail, kui on MUUSEUMIÖÖ!

PILDID on tehtud Kirjandusmuuseumi ümbrusest ja teekonnast Tartu Ülikooli raamatukoguni ehk nagu imekombel tekkisid maastikule **PRILLID**, mida on ju lugemiseks vahel väga vaja.

KÕIKE ÕLEKÕRRED on LUBATUD, aga keelatud on mõne otsitava objekti hävitamine või asukoha muutmine ning kuigi väärikas ei ole ka infoga kauplemine!

Vastuseid ootame **VÄLJAPRINDITUNA** Vanemuise 48 valvelauda.

Kaalul on nagu ikka 2 karikat ehk

UUS õpilaste karikas ehk **ESIMENE** võimalus oma nimi uuele karikale jäädvustada!

Klaasine õpetajate ja vilistlaste karikas ootab ka omanikku! Vilistlaste read muudkui täienevad, konkurents suureneb ja tipus on **VÄGA TIHE**!

Võib-olla läheb käiku ka Ajalooringi karikas **Meie Paul**, aga see selgub mängu käigus!

KÜSIMUSED:

JAKOB HURT

Rahvusliku ärkamisaja üks alustaladest on muidugi Jakob Hurt. Tema organiseeritud rahvaluule suurbogumine pani aluse Eesti Rahvaluule Arhiivile, mis loodi 1927. aastal, on praegu üks maailma suurimaid folkloorikogusid ning kolmest Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivist. Sellepärast alustamegi Hurdast.

1. Vanemuise pargis asub mälestusmärk, mis püstitati 1994. aastal eesti rahvaluule- ja keeleteadlase Jakob Hurda mälestuseks. Kes on Jakob Hurda monumendi skulptor?
2. Eesti Kirjandusmuuseumi esimesel korrusel asub samuti Jakob Hurda skulptuur. Kes on selle skulptuuri autor?
3. Jakob Hurt on jätnud eesti kultuurilukku sügava jälje. Muuhulgas on ta ka ühe esimese eestikeelse geograafiaalase teose looja. Mis see oli?
4. 4. Jakob Hurt algatas 19. sajandi lõpus ulatusliku rahvaluule kogumise kampaania. Kuidas kutsuti inimesi, kes talle selle töö käigus rahvapärimest kogusid ja saatsid?
5. Jakob Hurt unistas suurejoonelisest rahvaluulekogust, mis koondaks kogu eesti rahva vaimse pärandi. Hurda soov oli kõik kogutu suurväljaannetena rahvale tagasi anda. Millise nime all alustas Hurt regilaulude väljaandmist?
6. Jakob Hurt on maetud Tartu Raadi surnuaiale. Minge otsige ta haud üles, korrastage, pange küünal, tehke foto endast haul ja lisage siia! 5 PUNKTI!

EESTI RAAMAT 500

Esimese teadaoleva eestikeelse raamatu ilmumisest möödub sellel aastal pool aastatuhandet. Mitmeid väga haruldasi eksemplare hoitakse just Kirjandusmuuseumi arhiiviraamatukogus.

7. Eesti Kirjandusmuuseumi arhiiviraamatukogus säilitatakse vanimat täielikult säilinud põhjaeestikeelset raamatut, kus rööptekst on saksa ja eesti keeles. Uuri välja selle raamatu pealkiri, ilmumisaasta ja autor.

8. Leia 1737. aasta Eesti-Ma Rahwa Kalender - otsi sealt 3. märts ja vaata, kuidas seda nädalapäeva nimetati?

9. Kuidas oli Albert Kivikas jätkusuutlik ja taaskasutatav oma loomingus aastal 1919. Nimeta ka selle teose pealkiri.

10. Raamatukogu teeb raamatukoguks korraldatus ehk kataloog. Igal säilikul on oma kohaviit ehk aadress. Mis on Mart Reiniku kooli 130. sünnipäevaks ilmunud kogumiku kohaviit Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiiviraamatukogus.

11. Arhiiviraamatukogus kogutakse ja säilitatakse lisaks raamatutele ka ajalehti, ajakirju, pisi- ja väikeseid (nt plakatid, reklaamtrükised teatrikavad jms), maakaarte. Mis aastast pärineb arhiiviraamatukogus säilitatav vanim säilinud spetsiaalkaart Liivimaa kohta? Nimeta ka selle koostanud kartograaf.

12. Leia üles kirjandusmuuseumi klaasgalerii ja seal olevad tekstid. Need lausekatked/tsitaadid seal on eesti luuletajate loomingust. Klaasgalerii ukse juures on ka QR kood, kus antud tsitaadid on paremini näha ja loetavad. Kelle tsitaatidega on tegemist?

a) *Kas siis selle maa keel?*

b) *Ma kõnnin hallil lõpmata teel kesk nurmi täis valmivat vilja.*

c) *Üle heliseva luiteliiva keerleb kajakate legendaarne lend.*

d) *Pillipuhujad oleme need.*

e) *Siin oled sündinud, tasasel maal. Siin on su rahu ja tasakaal.*

- f) *Nii tasa tõuseb taeva poole taim ja päeva järgi pöörab oma pale. Vist kõigist vaistudest see sügavaim.*
- g) *Kõik inimesed on sündinud Genuas, kõik inimesed on sündinud sinise mere ääres.*
- h) *Rong see sõitis tsuhh-tuhh-tuhh.*
- i) *Mu sees on haruldane mängutoos, kus valuv hing ja ülev teater koos.*
- j) *Inimese käsi liigub valgel lehel, nahk ja küüned, liha sooned, luu. Aga hääd ja kurja vapralt kaasa tehes seisab kolme sõrme vahel pliiats truu.*
- k) *Varjuliste puie all, vägevide puie all, saami esi vägeviss, igävikku nägeviss.*
- l) *Lampi kõrgel hoides täpselt nagu praegu.*
- m) *Minu hingus on põhjamaa tuul, minu mõte on põhjamaa õite rõõmus naeratus kivisel suul.*
- n) *Ankruketi lõpp on laulu algus.*
- o) *Võib-olla armastus on ookean.*
- p) *Kuhu küll, kuhu küll, uhh!*

13. Millised klaasgalerii seinal olevad sõnad pärinevad regilaulu refräänist, mille aluseks on ühe teooria kohaselt saksa kirikulaulu fraas “*singt alle froh*” (“laulgem kõik rõõmsalt”), kuid mis on eesti rahvasuus moondunud salapäraseks sõnaühendiks?

EESTI KULTUURILOOLINE ARHIIV (EKLA)

Eesti Kultuuriloolise Arhiivis on hoiul eesti kultuurile oluliste loomeisikute (nt kirjanike ja kunstnike) ja organisatsioonide tegevusega seotud allikmaterjalid (käsikirjad, dokumendid, kirjad ja kirjavahetused, fotod, kunstiteosed, helilindid ja audiovisuaalsed materjalid jm) ning eesti rahva elulood.

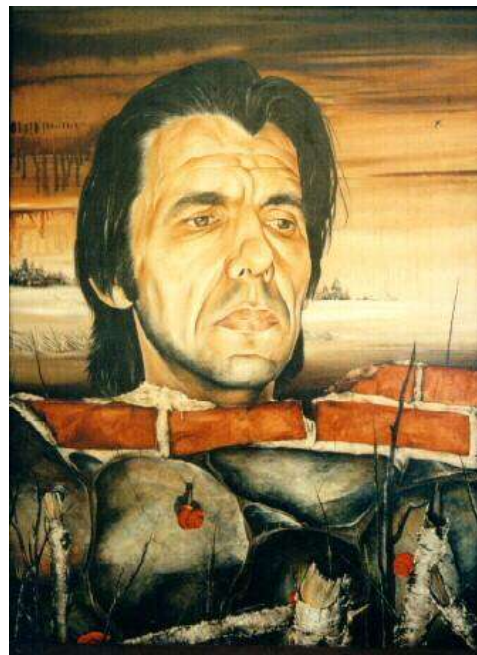
14. Eesti Kultuurilooline Arhiiv sai eelmisel aastal 95-aastaseks ning selle tähistamiseks ilmus temaatiline erinumber ühes Eesti tuntud ajakirjas. Millises?

15. Mis on see endisaegne mõjukas kultuurirühmitus, mille sünnist saab sel aastal 120 aastat ning mille nimest on inspireeritud formaadis “...: minu elu lugu” ka 14. märtsil välja kuulutatud EKLA algatatud uusim elulugude kogumisvõistlus?

16. Heal nimel mitu tähendust: see nimi pärineb kreeka keelest, tähendades “helendavat” või “säraavat”; seda nime kandis muuhulgas 2016. aastal meie seast lahkunud armastatud eesti lastekirjanik, kelle raamatutest pärinevad näiteks tuntud tegelased Kröll ja Pille-Riin; sellenimeline on ka EKLA üks kesksemaid andmebaase. Mis nimi?

17. EKLA käsikirjaliste fondide seast leiab hulgaliselt personaalkogusid. Küsitav isik, kelle kogu paljude teiste hulgas EKLA-s leidub, on mõjutanud meie ajalugu mitmeti: kuigi ta suri Rootsis, panustas ta sõdadevahelisel perioodil palju Eesti ühiskonna arengusse, kõneledes eelkõige naiste rollist ja tähtsusest, olles muuhulgas üks ajakiri Eesti Naine asutajatest ning selle esimene peatoimetaja. Samuti hakati tema algatusel tähistama emadepäeva ja ta on tänaseni ainsa tervikliku Eesti naisajaloo käsitluse autor. Kes?

18. EKLA üks vastutusala on Eesti Kirjandusmuuseumi väikese kunstikogu haldamine. Muuhulgas on ühel majas oleval ja teisel korrusel eksponeeritud tuntuimal maalil kujutatud armastatud kirjanikku Hando Runnelit, kuid kes on selle maali autor? Nimetatud kunstnik on Eesti Maalikunstnike Liidu liige alates 1996. aastast ja üks Kursi koolkonna asutajaliikmetest.

KÄSIKIRJAD

19. Kirjandusmuuseumi raamatukogust leiad erinevate Eesti kultuuriloos oluliste inimeste käsikirjalised näidised. Vii kokku käekiri ja inimene ☺ Kirjuta nime juurde õige käsikirja juures olev TÄHT.

Millised käekirja näidised kuuluvad:

Kr J Petersonile

Betti Alverile

Uku Masingule
Heiti Talvikule
Artur Alliksaarele

20. Eesti Kirjandusmuuseumi müügipunktis ja e-poes on müügil kirjandusmuuseumi meened. Ühel kotil on kujutatud ühe olulise eesti luuletaja värsiread. Kelle luuleread on jõudnud meenekotile?

KREUTZWALDI SAJAND

Tegemist on Eesti kultuuriloolise veebikeskkonnaga, mis tutvustab eesti kultuuriajalugu alates 19. sajandi algusest kuni Eesti Vabariigi loomiseni 1918. aastal. Leiad selle aadressilt: <https://kreutzwald.kirmus.ee/>

21. Järjesta alljärgnevad ajaloosündmused kronoloogiliselt ning kirjuta juurde toimumisaastad.

- a. Pariisi maailmanäituse auks püstitatakse Eiffeli torn.
- b. Toimub teine baltisaksa laulupidu.
- c. Sünnib Kristian Jaak Peterson.
- d. Rajatakse Kärkla kalevivabrik.

22. Milline Harjumaa mõis oli Kreutzwaldi vanematekoduks alates 1818. aastast?

23. 1828. aastal ilmus üks õpik, mille autor oli K. Senff ning mis oli esimene omataoline Eestis. Mis valdkonna õpikuga oli tegu?

24. 1919. aastal ilmus Johannes Vares-Barbaruse luulekogu “Inimene ja ...”. Mis on kogumiku pealkirja teine osa? Vihjeks võib öelda, et tegu on ühe mütoloogilise olendiga, mida tähistav sõna pärineb vanakreeka keelest ja tähendab seal “kägistajat”. Tuntuim vanakreeka tekst, kus olend esineb, on “Kuningas Oidipus”, suurem osa inimesi seostab teda aga hoopis ühe teise vahemereäärse riigiga.

KIRJANDUSMUUSEUMI MAJAST

25. Eesti Kirjandusmuuseumi maja ehitati 1894. aastal algupäraselt baltisaksa perekonnale von Grotedele talviseks linnaresidentsiks. Kus aga asusid selle perekonna mõisad Lõuna-Eestis?

26. Kes on praeguse Eesti Kirjandusmuuseumi hoone ehk omaaegse uhke von Grotede linnaresidenti arhitekt? Nimeta veel vähemalt 4 tema projekteeritud hoonet Tartus!

27. Kirjandusmuuseumi kõige vanem majaosa on ehitatud aastal 1894, kuidas nimetatakse seda arhitektuurstiili, mille vaimus see maja ehitati? Millises stiilis on aga maja hästisäilinud interjäär?

28. Kirjandusmuuseumi 1894. aastal valminud hoone väliskülje mõlemal pool on näha risaliiti - fassaadist eenduvaid majaosi. Kas edaspidistes juurdeehitistes on seda suundumust järgitud?

29. Külastage arhiiviraamatukogu lugemissaali ja vaadake saali laes ilutsevat suurepäraselt veneetsia klaasist lühtrit. Millise muuseumi varade registris asub see veneetsia klaasist kroonlühter? Vastuse leiad lugemissaalist QR-koodi abil.

30. 2023. aasta novembrikuus toodi Tartu läbirääkimiste laud Tartu Linnamuuseumist kuni sealse uue püsinäituse valmimiseni Eesti Kirjandusmuuseumi hoiule. Millises ruumis asub praegu Tartu rahu laud?

31. Kirjandusmuuseumi esimesel korrusel ruumis 122 asub üks tore vaip! Leia see üles! Keda sellel vaibal on kujutatud? Milles seisneb tema tähtsus Eesti kultuuriloos?

32. 2024. aastal valiti Eesti Kirjandusmuuseumi sõbraks teatritrupp MUST KAST. Millise lavastuse eest see tiitel trupile anti ning kuidas see seik on seotud kirjandusmuuseumiga?

33. Millist nime kandis aastatel 1953-1990 Eesti Kirjandusmuuseum?

34. Eesti Kirjandusmuuseumi uudiste, tegemiste ja sündmuste saab infot kodulehelt www.kirmus.ee ja Facebooki lehelt <https://www.facebook.com/kirjandusmuuseum>. Vaadake järele, mitu jälgijat on praegu kirjandusmuuseumi Facebooki lehel? Olete väga oodatud meie lehega liituma ja seda jälgima!

TARTU LINNAKIRJANIKUD

35. Leia üles kirjandusmuuseumi fotosein Tartu kirjanike näitusega, millel on Alar Madissoni fotod! Otsi sealt akendelt üles Tartu linnakirjanikud! Nimeta, millised linnakirjanikud on näitusel kujutatud? Kes linnakirjanikest on pildigaleriist puudu?

36. Mis aastal ja kellele anti üle esimene Tartu linnakirjaniku tiitel?

37. Kes on Tartu linnakirjanik 2025? Nimeta tema uusim teos ja ilmumisaasta!

38. Üks Tartu linnakirjanik on kirjeldanud oma raamatus kirjandusmuuseumi maja järgmiselt:

"Kirjandusmuuseumi maja oli hiiglaslik, Reilikale tundus, et ta on selle kõrval eriti väike. Ta ei olnud siin kunagi üksi käinud. Aga ta ei lasknud sellel enesele korda minna, vaid tõmbas suure ukse sõakalt lahti ja astus majja sisse. /.../ Arhiiv õhkus rahulikkust. Siin valitses Täielik Vaikus. Reilika vaatas saali nikerdatud lage ja kahhelkividest ahju, mille peal oli samuti igasugu keerukaid vigureid. Ankeedis oli küsitud, miks Reilikal on vaja näha vanu ajalehti, ja ta oli kirjutanud "Koolitöö". Väga lahe oleks olnud kirjutada "Aardejaht", aga siis oleks võidud teda kahtlustada tont teab milles."

Kes on see linnakirjanik, kelle teoses on sellised kirjeldused?

FOLKLOORI ANDMEBAASID

39. Eesti Kirjandusmuuseumis on koostatud andmebaase mitmesuguste tänapäeva kultuurinähtuste, näiteks grafiti kohta. Grafiti andmebaasis www.folklore.ee/graffiti on mõned grafitid ka Tartu Mart Reiniku kooli seintelt või ümbrusest. Otsige need andmebaasist üles ja kirjutage vastuseks vähemalt ühe Reiniku kooli ümbrusest kogutud grafiti tekst ja selle valitud grafiti kogumisaeg. Andke ka ise panus tänapäeva rahvaluule kogumisse ja lisage andmebaasi mõni grafiti, mis jääb Vanemuise tänaval Eesti kirjandusmuuseumi ja Reiniku kooli lähiümbrusse. Andmebaasi avalehe menüüribal on link “Lisa grafiti”.

40. Esimesed kolm trükitud mõistatust pärinevad Heinrich Gösekeni 1660. aastal ilmunud teosest "Manuductio ad Linguam Oesthonicam" ("Juhatus eesti keele õppimiseks"). Näiteks on seal üks mõistatus “Suu suitseb, habe väriseb, lõuad lodisevad, hambad kärisevad”. Mis on selle mõistatuse vastus Gösekeni järgi? Kirjandusmuuseumi mõistatuste andmebaasist www.folklore.ee/moistatused leiate ka selle mõistatuse vastuse, mis on saksa keeles. Aga abimaterjale kasutades saate selle kerge vaevaga eesti keelde tõlkida.

41. Ikka on öeldud, et vanasõna on varnast võtta ehk meil on vanasõna iga asja kohta olemas. Otsige Eesti Kirjandusmuuseumi vanasõnade andmebaasist, kas on olemas ka mõni vanasõna Tartu kohta? Kui leiate, pange kirja.

42. Eesti Kirjandusmuuseumi “Eesti kõnekäändude ja fraseologismide andmebaas” (www.folklore.ee/justkui) sisaldab ligikaudu 160 000 ütlust. Kõnekäänd võib olla sõna, fraas või isegi lause. Ühe tuntud rokkbändi nimi on Metsatöll. Keda on eesti keeles nimetatud metsatölliiks? Vastuse leiad kõnekäändude andmebaasist.

43. Millises tähenduses kasutatakse ütlust “Ära viska pärleid sigade ette”? Vanasõnade tähenduste kohta on ilmunud Piret Voolaiu, Risto Järve ja Loone Otsa koostatud raamat “Kes otsib, see leiab: 1111 eesti vanasõna selgituste ja kommentaaridega” (Rahva Raamat 2018), milles toodud vanasõnad on esitatud algussõna tähestikulises järjekorras. Raamatu saad kohapeal lugemiseks tellida Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogust.

44. Missugusest kirjandusmuuseumi andmebaasist leiab nimed lets, pitt, hoop? Mille nimed need on?

PILDID:

1

2

3

4

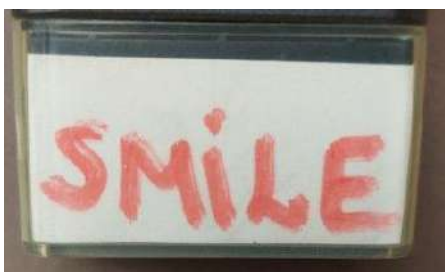
5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

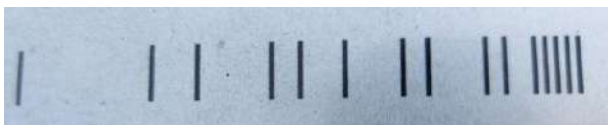
15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

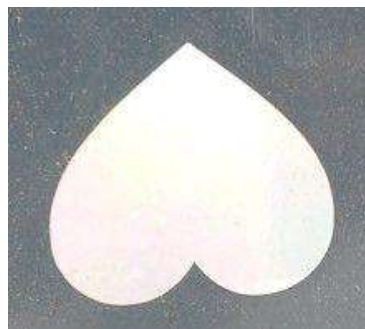
49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63